

Tidligere forbindelser Vegårshei-Holt.

Av Knut Ausel

Jeg får konsentrere dette om de øvre deler av Holt og de nedre av Vegårshei. Da det jo er det jeg kjenner best til.

Ausel-Midtbø og Østebø, på østsiden av Storeelva, samt Lindland-Hegland og Våland på vestsiden av Storeelva, hørte tidligere, sammen med Vegårshei til det Østre Råbygdelaget, og vi var altså sambygdinger” i verdslig henseende” som det het i tidligere beskrivelser.

Kjøreveien til Ås gikk forbi Ausel og Midtbø. Der var ingen veiforbindelse fram til Hauglandsvann, fordi veien fra Ubergsmoen til Myra den gang gikk på den andre siden av Hauglandsvann (Heane).

Far, (Torkel Ausel) fortalte at i 1912 var det ganske stor hestetrafikk forbi Ausel, for det var da det ble bygget nye uthus på Ås

Ausel Skole ble bygget omkring 1890, og da var det at Knut Ås, forstanderen i Guds Menighet på Vegårshei, ble tilkalt som konsulent, for å peke ut den mest fordelaktige tomta for skolen, det var nemlig også forslag om å bygge 2 skoler, da kretsen var så pass stor. Knut Ås foreslo da at det bygges en skole midt i kretsen, som da var Auselmyra. Dette lå på Aalls eiendom, og det ser ut til at det ble gitt fri tomt. Den skolekretsen strekte seg fra Stornesbrua og til Setane / Bunes. Innenfor dette området var det bare barna fra ”Verkensplassene” som ikke hørte til denne skolen, de gikk på Aalls skole, som ble opprettet alt i 1739.

I Kirkelig tilhørighet var Vegårshei kirke anneks under Holt som da var et veldig stort prestegjeld : Tromøy, Arendal, Austre Moland, Stokken, Flostad. Tvedestrand, Dypvåg , Holt, og altså Vegårshei, fra 1812 – 1828.

Guds Menighet på Vegårshei hadde jo også virksomhet her i Holt, og alt i 1901 var det bygd eget forsamlingshus på Fiane. Det var Alf Nes og Knut Gliddi (min morfar) som visstnok var pådriverne for å få sitt eget hus.

Da Guds Menighet på Vegårshei ble stiftet, omkring 1890, var Ording Prest i Holt. Han var ikke den mest veltalende eller den som” stod midt i flokken”, men han var visst en foregangsmann når det gjaldt frivillig menighetspleie, misjon, skole m.m.

Dette var ca.50 år etter at Vegårshei sokn blei skilt ut fra Holt sokn. Omkring 200 år tidligere var det en adskillig mer fargerik prest i Holt, nemlig Mogens Lauridsen Lind , eller kanskje hans kone, Maren Mortensdatter Holt.(Hennes jordiske levninger ligger fortsatt oppbevart under gulvet i Holt Kirke) Hun var presteenke med 8 barn Og da de giftet seg var han den 3. mannen hennes som

var prest i Holt. Lind var imidlertid lydhør for menighetens pålegg om ”å konservere enken” for derved å stå sterkere med tanke på ansettelse i menigheten. Dette for at menigheten da kunne slippe å ha det økonomiske ansvar for både presteenka og den nye presten. Hun var nok litt opp i åra, for noen få år etter at de giftet seg og han hadde blitt prest i Holt, ble 2 av hennes sønner ansatt som kapellaner i prestegjeldet.

Denne prost Lind ble en gang klaget inn for Domkappitelet i Kristiansand, for uorden under sakramentsutdelingen, han skulle ha glemt å gi Oluf Spillemann natverdrbrødet. Han ble frikjent, men det skulle visst ligge misunnelse bak, fra en prest som var blitt forbigått.

Fra samme tidsrom var det en annen episode som ble stevnet inn for Domkappitelet, og som sier noe om tålmodighet: Birgitte Tørresdatter, stevner inn sin trolovede festermand, Peder Ottersen, som for 16 år siden lovet henne ekteskap, og siden hadde hun ikke sett ham.

En tingplass, som het **Fladen Tingsted** ligger et par hundre meter ovenfor krysset til Midtbøveien, og innenfor Råbygdelagets grensler. Husmannsplassen der innhuset nå på det nærmeste er falt ned, het tidligere **Varselkleiva**, nå Kleiva eller Solli. Her var det altså at den eventuelle dommen ble effektivert, og hodet satt opp på en stake, som en advarsel.

I 1798 den 6. juli, kl. 6.00 morgen, var det delings og skyldsettingsforetning, for husmannsplassen **Myhren**, Innkallingen til denne samlingen var datert 3. juli 1798, på **Fladen Tingsterd**.

Ellers så hadde vi jo felles Blikkenslagere, som farta i begge bygdene. På Ausel eiendommen (Gårdsnummer 47) bodde det i århundreskiftet 1800-1900, 12 familier der familiefaren hadde tittel av blikkenslager m.m., men på den eiendommen bodde det i samme tidspunkt 136 personer. Blikkenslagerne ble kalt reisende, selv om de fleste var fastboende, men de hadde turer som var fra noen dager og opp til uker eller kanskje måneder, hvor de solgte sine produkter, handlet med litt småting, og fikk med seg noen ”gaver” som flesk brød og lignende.

Flere av disse var fargerike personer, med god fantasi og fortellerevne.

Jan Eika var vel den mest siterte av disse. Eikanavnet hadde han fra Eiken Prestegjeld. Mor hans, Anne Øydne, var en sterk og flink jente skriver Eilert Sundt, men hun falt i ”ukyskhetsynd” med en Askild Finsland fra Birkenes ”som på en måte var fraskilt” het det. Anne fikk da en datter: Johanne Marie Askildsdatter, senere fikk hun Petter Anton Gustavsen, og altså Jan Pettersen. Med disse 3 barna kom hun så til Holt og til Ausel.

Jan hadde sine faste ruter til Vegårshei, og Helga Værland fortalte at Anne Berget kom inn til Værland og fortalte at hun hadde funnet en 5 krone på veien mellom Værland og Håla.

Den må sikkert Jan Eika ha mistet sa Helga, for jeg kjøpte en kopperkjele av han for 5 kroner, men i morgen skal Tjostolf og jeg til Tvedestrand, så da kan jeg ta 5 kroneren med , og legge den inn hos Erik Samuelsen på Nes.

En tid seinere kom Jan inn på Værland og sa at han bare ville takke for at han fikk 5 kroneren igjen. Ja men det var ikke meg som fandt den sa Helga, det var Anne Berget.

Ja jeg vet det mor, sa Jan, og henne har jeg velsignet både opp og ned, så hun kan reise å dag som helst.

Jan kunne også reklamere for varene sine : hvis du bruker mine kopperkjeler, så for du dobbelt så sterk kaffe med bare halve kaffen, sa han.

Han hadde noen harde turer heim til Heia i snø og kulde, og en gang var det så kaldt at jeg riktig syntes mon i å holde hendene opp mot månen, sa han.

Jan og familien hadde en bi- inntekt med å fiske blodigler i Djupkjenn, og selge dem til apoteket. Men en gang vågde han seg ut på for dårlig is, og gikk i gjennom. Jeg som aldri har kunnet et svømmetak, hadde ikke annet å gjøre enn å begynne å gå bunnen, og langt om lenge så jeg en lysning, og vet du hvor jeg kom opp? Rein vannsbekken i Heia, far.

En annen gang som han gled på isen ved Storelva, fikk han tak i en liten kvist, og da bad han til Vår Herre: vil du bare hjelpe meg denne ene gangen til, så skal jeg aldri be deg om noe mer.

Da Norges Bank skulle stiftes i 1816, var øvre deler av Holt, med de nevnte gårder, sammen med Vegårshei under Risland Tinglags forslag til innskudd fra de enkelte gårder.

Innskuddene varierte her fra 1 – 29 spesiedaler, den ene gården på 29 spesiedaler var på Vegårshei.

Ei sag som lå ved Vassendammen og nær grensen Holt- Vegårshei var fortsatt i drift på begynnelsen av 1900 tallet, den ble drevet av Tellef Saumyra, han var fra Saumyra, en husmannsplass mellom Skjerkholt og Songe, og var Bestefar eller Oldefar til den kjendte felespilleren Arne Fjellstad.

Tellef kom en gang til far og ba han stoppe bygginga til Kråka,(Ole Olsen Vassenden) som foregikk på Auseleiendommen i heia opp for Vassenden. Ja, hvorfor det spurte far troskyldig ? Jo, svarte Tellef, for nå stjeler Kråka mer om natta enn det jeg rekker å skjære om dagen.

Den samme Tellef hadde hørt at en såkalt fant, som bodde i et lite hus(Andreas Fredriksens) i heia opp for Vassendsaga, var død, og skulle begraves, fra hjemmet. Tellef var litt spendt på hvordan dette kom til å gå, så han stoppa saga og gikk oppover i heia. Og mer spendt ble han, for han syntes så tydelig at de sang Holtsvisa (Eg reiste fra Songe da sola gikk ned) fra begravelseshuset. Han gikk nærmere, og etter hvert begynte en veldig hamring og banking .

Nå torde han ikke vente lengere med å gå fram til huset, og det første han da hørte var: ” Ja ut skal fanten , om så heile fillehytta skal rives”

Det viste seg da at likkista var tatt inn uten lokk på, når så fanten var lagt oppi og lokket spikret på, kom altså ikke kista ut døra, og da kom problemet.

Dette var noen glimt fra forbindelsen Holt- Vegårsheia og noen dagligdagse hendelser den gang.